

Sygn. akt V CK 644/04

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 maja 2005 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Elżbieta Skowrońska-Bocian (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Bronisław Czech

SSA Andrzej Struzik

w sprawie z powództwa M. M. i J. M.

przeciwko (...) Bankowi Spółce Akcyjnej w W. o ustalenie, po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 24 maja 2005 r., kasacji powodów od wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 22 kwietnia 2004 r., sygn. akt I ACa (...),

uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 22 kwietnia 2004 r. zmienił wyrok Sądu Okręgowego w K. i oddalił powództwo M. M. i J. M. przeciwko (...) Bankowi S.A. w W. o ustalenie, że złożone przez powodów oświadczenia woli o poręczeniu kredytu udzielonego ich synowi Z. M., o poddaniu się egzekucji bankowej w zakresie wynikającym z poręczenia, o cesji praw z umowy ubezpieczenia oraz o ustanowieniu hipoteki są nieważne z uwagi na skuteczne uchylenie się od skutków prawnych oświadczenia woli złożonego pod wpływem błędu. Zdaniem powodów ich błąd został

wywołany przez pozwanego Bank, który nie poinformował ich o sytuacji finansowej dłużnika.

Wyrokiem z dnia 4 czerwca 2003 r. Sąd Okręgowy w K. stwierdził nieważność oświadczeń woli złożonych przez powodów. Stwierdził, że zostały spełnione przesłanki uzasadniające powołanie się na błąd, a ponadto powodowie mają interes prawny w żądaniu ustalenia (art.189 k.p.c.).

Sąd Apelacyjny zajął odmienne stanowisko w kwestii istnienia interesu prawnego uzasadniającego wystąpienie przez powodów z żądaniem ustalenia. W toku procesu bowiem pozwany uzyskał przeciwko powodom tytuły wykonawcze i wszczął egzekucję. Powód J. M. wytoczył przeciwko Bankowi powództwo przeciwegzekucyjne, w którym domaga się pozbawienia tytułu wykonawczego wykonalności z uwagi na nieważność udzielonego poręczenia i innych czynności objętych wadliwymi oświadczeniami woli. W takiej sytuacji Sąd Apelacyjny uznał, że powodowie nie mają interesu prawnego w żądaniu ustalenia, że złożone przez nich oświadczenia woli są nieważne ze względu na uchylenie się od skutków prawnych oświadczenia złożonego pod wpływem błędu. Mogą oni bowiem realizować ochronę swoich praw w drodze powództwa przeciwegzekucyjnego. Interes prawny jako przesłanka dopuszczalności powództwa opartego na art.189 k.p.c. musi istnieć zarówno w chwili wytoczenia powództwa, jak i w chwili wyrokowania. Utrata interesu prawnego w toku postępowania pociąga za sobą oddalenie powództwa.

Kasację od tego wyroku wnieśli powodowie opierając ją na obu podstawach. W pierwszej kolejności zawarli w niej zarzut nieważności postępowania przed sądem drugiej instancji powołując się na fakt, że apelacja strony pozwanej wniesiona została wniesiona w imieniu Banku (...) Oddziału Centrum w K., gdy pozwanym w procesie jest inny oddział pozwanego Banku, a mianowicie II Oddział K. Ponadto zarzucili naruszenie art.373 k.p.c., a w ramach podstawy naruszenia prawa materialnego - art.189 k.p.c.

W odpowiedzi na kasację pozwany Bank wniósł o jej oddalenie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W pierwszej kolejności należy odnieść się do zarzutu nieważności postępowania przed sądem drugiej instancji. Zdaniem skarżącego polega ona na tym, że została rozpoznana apelacja wniesiona przez osobę nieumocowaną i w imieniu podmiotu, który nie miał zdolności sądowej w rozpoznawanej sprawie. Skarżący powołał się przy tym na dwie podstawy prawne: art.379 pkt 2 k.p.c. oraz art.373 k.p.c.

Tak sformułowany zarzut nie może odnieść skutku. Utrwalony jest pogląd, że

przepisy normujące nieważność postępowania powinny być wykładane ściśle. W ramach takiej wykładni nie mieści się zarzut nieważności sformułowany w kasacji. Nie można bowiem przyjąć istnienia nienależytego umocowania, w rozumieniu art. 379 pkt 2 k.p.c., w sytuacji, gdy w toku sprawy występuje ten sam pełnomocnik. Brak jego umocowania do wniesienia apelacji może być co najwyżej rozpatrywany w kontekście uregulowania zawartego w art. 373 k.p.c. Przepis ten został powołany w kasacji, jednak skarżący nie wykazał, jaki wpływ miało takie uchybienie na treść zapadłego rozstrzygnięcia. Na marginesie trzeba przy tym zauważyć, że w postępowaniu przed sądem apelacyjnym pełnomocnik powodów nie powoływał się na to uchybienie. Jeżeli zaś chodzi o zarzut braku zdolności sądowej podmiotu, w imieniu którego apelacja została wniesiona, to należy przypomnieć, że, zgodnie z art. 64 § 1 k.p.c., zdolność sądowa przysługuje osobie prawnej. W rozpoznawanej sprawie zdolność sądową ma zatem Bank (...) S.A. jako osoba prawna, a jej oddziały terenowe mogą mieć co najwyżej zdolność procesową. Tym samym zarzut nieważności postępowania nie znajduje podstaw.

Zasadny jest natomiast zarzut naruszenia art. 189 k.p.c. Stanowiska Sądu Apelacyjnego, odmawiającego powodom interesu prawnego w ustaleniu nieważności złożonych oświadczeń woli, nie sposób podzielić. Trafnie zwraca się w kasacji uwagę na odmienną skutków wydania orzeczenia ustalającego nieważność oświadczeń woli złożonych przez powodów (art. 189 k.p.c.) oraz orzeczenia pozbawiającego wykonalności istniejący tytuł wykonawczy (art. 840 § 1 k.p.c.), a także na odmienny charakter tych orzeczeń. Orzeczenie pozbawiające tytuł wykonawczy wykonalności ma charakter konstytutywny; orzeczenie ustalające nieważność złożonych oświadczeń woli (nieistnienie stosunku prawnego) - deklaratywny. Skutek kształtujący związany jest bowiem ze złożeniem przez określony podmiot oświadczenia o uchyleniu się od skutków prawnych wadliwego oświadczenia woli, jak w rozpoznawanej sprawie, lub od wystąpienia innym zdarzeń, z którymi łączy się wygaśnięcie istniejącego uprzednio stosunku prawnego.

Orzeczenie pozbawiające tytuł wykonawczy wykonalności nie rozstrzygnie, czy oświadczenia woli złożone przez powodów zachowały ważność, czy też zostały skutecznie unieważnione. Wprawdzie bowiem w toku postępowania wszczętego na podstawie art. 840 § 1 k.p.c. sąd musi ustalić, czy zachodzą przesłanki do wydania orzeczenia pozbawiającego tytuł wykonawczy wykonalności, ale ustalenia te nie znajdują odzwierciedlenia w sentencji orzeczenia. Orzeczenie takie nie będzie zatem stanowiło

podstawy np. wykreślenia hipoteki (na co także trafnie wskazują skarżący).

Z powyższych wywodów płynie wniosek, że powodowie, mimo wszczęcia przez pozwanego Bank przeciwko nim egzekucji i otwarcia się możliwości wytoczenia powództwa przeciwegzekucyjnego (z tej możliwości skorzystał powód J. M.), mają interes prawny w dochodzeniu ustalenia, że nie istnieją stosunki prawne pomiędzy nimi a pozwanym Bankiem, wykreowane oświadczeniami woli złożonymi w dniu 20 września 2000 r.

Zarzut naruszenia art. 189 k.p.c. oparty został na usprawiedliwionych podstawach. Uzasadnia to uchylenie zaskarżonego orzeczenia i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i odniesienia się do kwestii merytorycznej: czy powodowie rzeczywiście działali pod wpływem prawnie relewantnego błędu i ich oświadczenia o uchyleniu się od skutków prawnych oświadczenia woli były skuteczne i tym samym doprowadziły do unieważnienia umów zawartych przez nich z pozwanym Bankiem.

Z tych względów Sąd Najwyższy orzekł ja w sentencji kierując się treścią art. 393¹³ § 1 k.p.c. mającym w sprawie zastosowanie na podstawie art.3 ustawy z dnia 22 grudnia 2004 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy - Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. 2005 r. Nr 13, poz. 98).